

*Писаренко Марина Олександрівна,
аспірантка кафедри цивільного права
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: д.ю.н., доцент Давидова І.В.*

ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИЙ ДОГОВІР: ПОНЯТТЯ ТА СУТНІСТЬ

В сучасних умовах функціонування економіки України на ринкових засадах, активного продовження радикальних реформ у сфері власності, розвиток підприємництва та розширення змісту цивільної правосуб'єктності фізичних та юридичних осіб зумовили піднесення ролі цивільно-правового договору, як одного з найефективніших правових механізмів опосередкування складних суспільних відносин у сфері товарообігу. Що, в свою чергу, сприяло формуванню нової правової системи розвитку договірних відносин, виникненню нових видів договорів та їх правового регулювання. Враховуючи те, що договори посідають центральне місце в регулюванні майнового обігу, розкриття їх сутності, особливо з врахуванням останніх тенденцій розвитку інформаційного суспільства, є актуальним питанням, та зумовлює науковий інтерес щодо його вивчення.

Отже, договір є правовим засобом, у межах якого інтерес однієї сторони задовольняється через інтерес іншої, що породжує загальний інтерес сторін до укладення договору та його належного виконання. С.О. Бородовський зазначає, що договір, заснований на взаємній заінтересованості сторін, здатний забезпечити таку організацію, порядок і стабільність в економічному обороті, яких неможливо досягти за допомогою найжорсткіших адміністративно-правових засобів [1, с. 43].

Цивілістична література характеризується багатоманітністю поглядів на визначення цивільно-правового договору. Зокрема, на думку М.М. Сібільова, договір – це умова, з якою норми права пов'язують виникнення, зміну або припинення правовідносин і певний автономний регулятор суспільних відносин [2, с. 232]. Ця позиція не втратила свого значення і в сучасних умовах. Свідченням цьому є ст. 11 ЦК України, в якій зазначається, що договір виступає однією із найпоширеніших підстав виникнення цивільно-правових зобов'язань [3].

В.В. Луць зазначає, що договору, як юридичному факту, властиві такі ознаки: у ньому виявляється воля не однієї особи (сторони), а двох чи кількох; при цьому волевиявлення учасників за своїм змістом повинно збігатися та відповідати одне одному; договір – це така спільна дія осіб, яка спрямована на досягнення певних цивільно-правових наслідків: набуття, зміну або

припинення цивільних прав та обов'язків. Саме за цією ознакою цивільно-правовий договір відрізняється від договірних форм, що їх використовують в інших галузях права (трудовому, міжнародному, публічному тощо) [4, с. 34].

Слід зазначити, що в сучасних умовах договір не обмежується лише його трактуванням як юридичного факту. Адже така змістова форма договору не дозволяє виявити всі його істотні ознаки, насамперед, як основного регулятора приватноправових відносин. За своїм характером договір, як правомірна дія, є підставою виникнення регулятивних правовідносин.

Так, на думку А. Довгєрта, договір є основним регулятором цивільних відносин. Регулятивна функція договору впливає безпосередньо із ст. 6 ЦК України. Цією нормою законодавець, по-перше, робить вказівку на дану функцію договору, встановивши, що сторони в договорі можуть на власний розсуд відступати від актів цивільного законодавства і врегульовувати свої відносини на власний розсуд; по-друге, визначає межі регулятивного впливу договору на відносини між договірними сторонами через вказівку на те, що сторони в договорі не можуть відступати від положень актів цивільного законодавства, якщо в цих актах прямо вказано про це, а також у разі, якщо обов'язковість для сторін актів цивільного законодавства впливає з їх змісту або із суті відносин між сторонами [5, с. 98].

У науковій літературі з приводу значущості закону та договору виокремилися три основні точки зору. На думку представників так званої «вольової» теорії, договір є вольовим актом контрагентів, а закон лише доповнює чи обмежує їх волю (представниками, зокрема, є С. М. Бєрвєно, О. В. Дзєра). За теорією «пріоритету закону» договору властивий лише похідний від закону правовий ефект. Третя позиція обґрунтована представниками «ємпіричної теорії», які вважали, що воля сторін умисно спрямована на певний економічний ефект; при цьому наслідки договору розуміються як засоби його здійснення, про які сторони можуть і не мати чіткої уяви [4].

Наступна позиція пов'язана із розумінням договору як зобов'язального правовідношення, змістом якого є взаємні права та кореспондуючі обов'язкисторін. Зокрема, представником даної теорії є О. С. Йоффе, який розумів під договором саме зобов'язання, що виникло із такої угоди [6, с. 65].

Таким чином, під договором розуміють і юридичний факт, і форму існування правовідношення, і угоду (домовленість). Зазначені категорії виступають самотійними аспектами договору.

К. П. Побєдоносцев договір розумів як усвідомлену домовленість декількох осіб, в якій вони спільно виявляють свою волю для того, щоб визначити між

собою правове відношення щодо свого особистого інтересу з приводу майна [6, с. 71].

Д.І. Мейєр визначав договір як домовленість волі двох чи декількох осіб, яка породжує право на чужу дію, що має майновий інтерес [8, с. 94-95].

Деякі вітчизняні наукові дослідження мали на меті суттєво вдосконалити легальне визначення цивільного договору. Зокрема, В.Г. Олюха вказує, що розкриття договору через термін «домовленість» звужує його зміст і фактично виключає конклюдентні дії та дії з передачі майна, які нарівні з домовленістю необхідні для укладення реальних договорів. Учений пропонує визначити договір як юридичний факт – як правочин двох чи більше осіб у визначеній законодавством формі, який спрямований на встановлення, зміну або припинення цивільних прав та обов’язків [9, с. 17].

Отже, аналіз існуючих у вітчизняній цивілістиці точок зору щодо значення цивільно-правового договору дає можливість зробити висновок, що дане поняття прийнято розкривати щонайменше з двох точок зору: його місця у структурі цивільного правовідношення (правової природи) та його функцій.

Договір є найбільш стійкою у часі правовою формою, її історія нараховує тисячоліття. Можливість використання договорів на протязі такого великого періоду зумовлюється тим, що мова йде про гнучку правову форму, в яку можуть бути вміщені різні за характером суспільні відносини. Не дивлячись на зміну суспільно-економічного змісту, саме по собі конструювання договору залишається без змін.

Враховуючи те, що з плином часу розширюється склад можливих учасників договору, різновидів договорів стає все більше, особливо враховуючи виклики часу, зокрема, необхідність законодавчого закріплення електронної форми договору, можливості використання інформаційних технологій при укладенні договорів, їх виконанні, питання щодо сутності категорії цивільно-правового договору потребує подальшого більш детального теоретичного вивчення.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бородовський С.О. Укладення, зміни і розірвання договору в цивільному праві України. – Івано-Франківськ, 2008. – 141 с.
2. Цивільне право України : підручн. / Ч.Н. Азімов, М.М. Сібільов, В.І. Борисова та ін. ; за ред. Ч.Н. Азімова. – Х. : Право, 2005. – 568 с.
3. Цивільний кодекс України: від 16.01.2003 р. № 435-IV. – URL:<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
4. Цивільне право України: Особлива частина : підручник / за ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнецової, Р. А. Майданика. – К. :Юрінком Інтер, 2010. – 1176 с.

5. Договірне право України. Особлива частина : навчальний посібник / Т. В. Боднар, О. В. Дзера, Н. С. Кузнецова та ін. ; за ред. О. В. Дзери. – К. : Юрінком Інтер, 2009. – 1200 с.
6. Иоффе О.С. Обязательственное право. – М. : Юрид. лит., 1975. – 880 с.
7. Победоносцев К.П. Курс гражданского права / под. ред. В.А. Томсинова. – М. : Статут, 2003. – 608 с.
8. Мейер Д. И. Русское гражданское право : в 2 ч. : [по испр. и доп. 8-му изд. 1902 г.]. – М. : Статут, 2003. – 831 с.
9. Олюха В.Г. Цивільно-правовий договір: поняття, функції і система : автореф. дис.... канд. юрид. наук : 12.00.03. – К., 2003. – 20 с.

Савицкий Андрей Яковлевич,
*аспирант кафедры права интеллектуальной собственности
и корпоративного права
Национального университета «Одесская юридическая академия»
Научный руководитель: д.ю.н., профессор Харитонова Е.И.*

К ВОПРОСУ ПРИВЛЕЧЕНИЯ ЧАСТНЫХ КОМПАНИЙ К ФОРМИРОВАНИЮ РЫНКА ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ УСЛУГ ПО УПРАВЛЕНИЮ ЖИЛИЩНЫМ ФОНДОМ

В настоящее время, вместе с системой управления силами жилищно-эксплуатационных контор (ЖЭКов), принципы работы которых являются устаревшими, существуют альтернативные формы хозяйствования в сфере управления многоквартирными домами, такие как: объединение совладельцев многоквартирных домов, службы единого заказчика (СЕЗ) и частные компании (ЧП).

Одной из основных и важных составляющих реформирования ЖКХ в Украине, как и во многих развитых странах, является создание управляющих компаний на уровне города путем проведения тендеров на обслуживание жилого.

Коммунальные и частные жилищно-эксплуатационные предприятия (ЖЕП) переводятся в статус поставщиков услуг. Таким образом закладывается начало развития рынка частных управляющих компаний, хотя и путем административного решения.

Важные положительные результаты внедрения управляющих компаний на рынок жилищно-коммунальных услуг являются следующие: создание рынка услуг на уровне города и преодоления советского принципа территориальной закреплённости дома по ЖЭКом.